

COVID-19 aşılması: Afrika ve Orta Doğu'daki aşı eşitsizliğini gidermek için ne öğrendik ve daha fazla ne yapabiliriz?

Prof. Nada Melhem
Bulaşıcı Hastalıklar ve
Mikrobiyoloji Profesörü
Beyrut Amerikan Üniversitesi
Lübnan

Sorumluluk Reddi

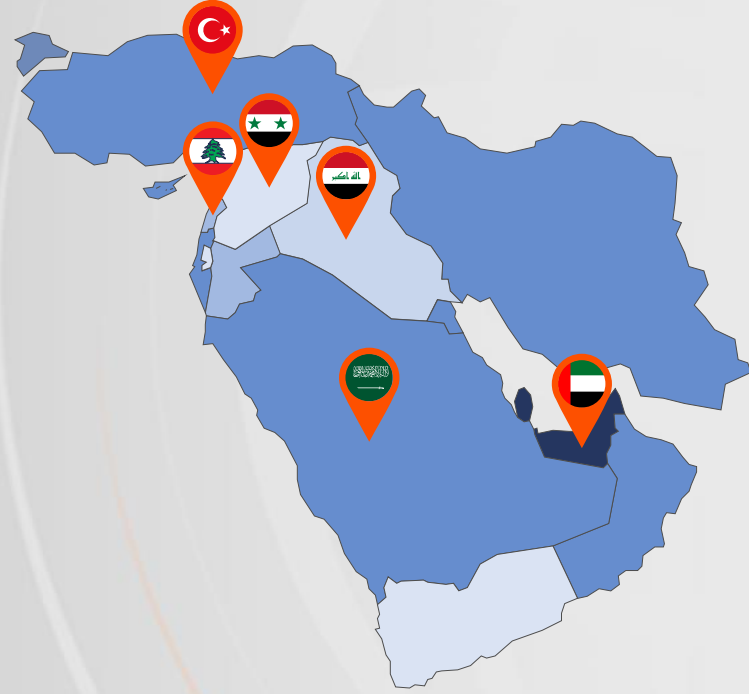
- *Onaylanmamış ürünler veya onaylanmış ürünlerin onaylanmayan kullanımları öğretim üyeleri tarafından tartışılabilir; bu durumlar, bir veya daha fazla yargı alanındaki onay durumunu yansıtabilir*
- *USF Health ve touchIME, sunum yapan öğretim üyelerine, etiketsiz veya onaylanmamış kullanıma yapılan bu tür atıfları mutlaka açıklamaları konusunda tavsiyede bulunmuştur*
- *USF Health, COVID-19 aşılılarıyla ilgili verileri doğru bir şekilde yansıtmak için verilerle ilişkili ilaç şirketlerinin adlarını listelemeyi seçti. Şirket adlarının kullanımı, herhangi bir ilaç şirketinin veya ürünlerinin onaylandığı şeklinde yorumlanmamalıdır*
- *USF Health ya da touchIME tarafından herhangi bir onaylanmamış ürün veya onaylanmamış kullanım ile ilgili herhangi bir onay verilmemiş veya USF Health ya da touchIME faaliyetlerinde bu ürünlerden veya kullanımlardan bahsedilerek böyle bir onay ima edilmemiştir*
- *USF Health ve touchIME, hata veya eksikliklerden dolayı hiçbir sorumluluk kabul etmez*

**Orta Doğu'da COVID-19 aşı eşitliği sorunlarının
özümünde ne gibi ilerlemeler kaydedildi?**

Orta Doğu genelinde aşılama oranlarında büyük farklılıklar var

En az bir doz COVID-19 aşısı almış nüfusun oranı

	BAE >%100*
	Suudi Arabistan %74
	Türkiye %68
	Lübnan %50
	Irak %25
	Suriye %15

1 Haziran 2023 itibarıyla veriler

*Yerleşik olmayanların aşılanması nedeniyle %100'ü aşıyor.

BAE, Birleşik Arap Emirlikleri.

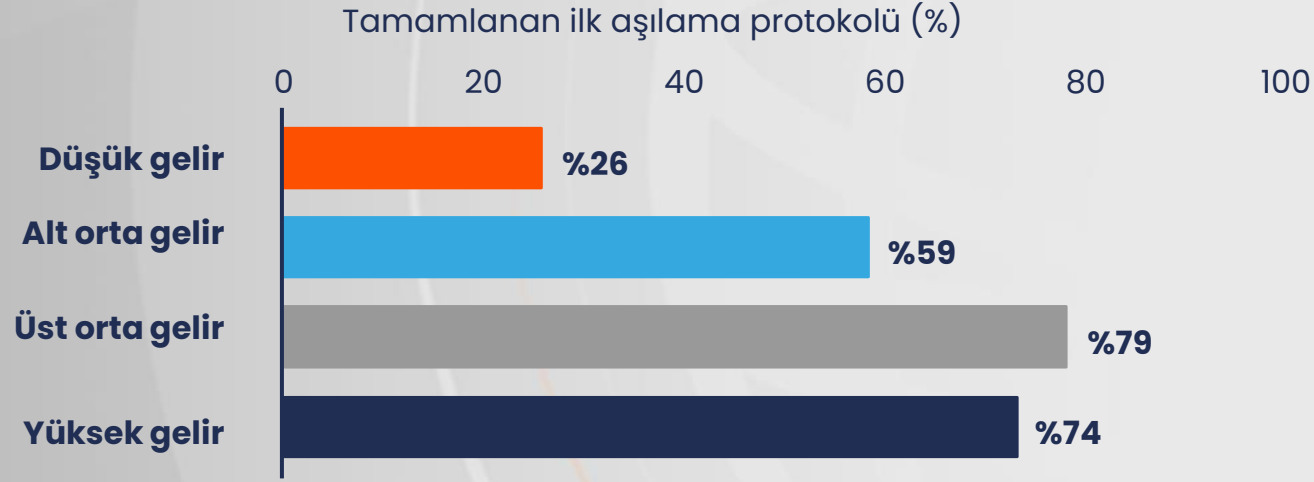
Our World in Data. 2023. Şu adreste mevcuttur: bit.ly/43wcUtn (20 Temmuz 2023'te erişim sağlandı).

Küresel COVID-19 aşılanma oranları gelir durumuyla ilişkilidir¹

Aşı eşitliği, aşıların ekonomik duruma bakılmaksızın ihtiyaçlara göre tahsis edilmesi gerektiği anlamına gelir²

Gelir durumuna göre aşılanma oranı¹

1 Haziran 2023 itibarıyla veriler

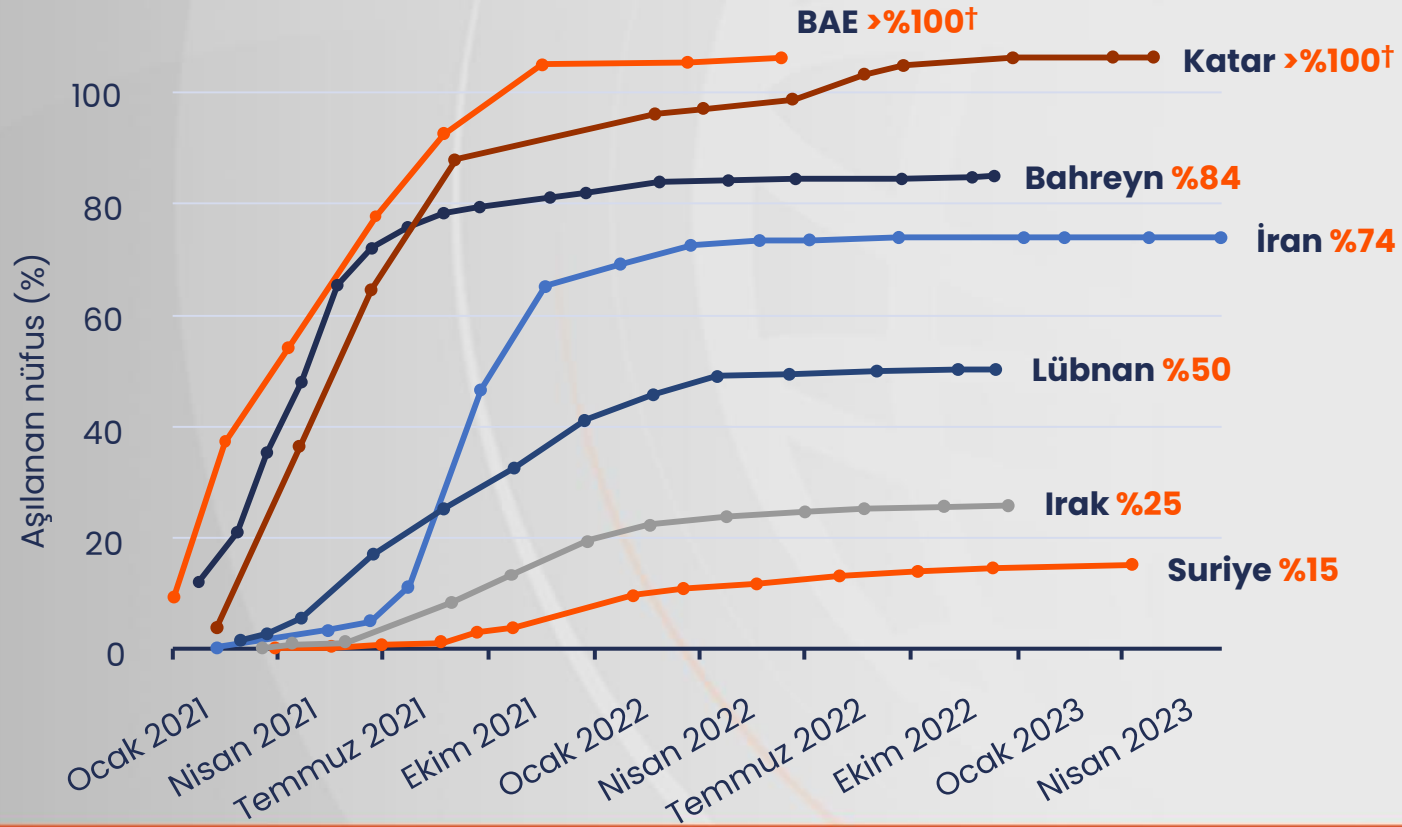
Orta Doğu'da gelir durumu büyük farklılıklar göstermektedir³

Bu eşitsizlik bölgedeki aşı eşitsizliğine katkıda bulunabilir⁴

1. Our World in Data. 2023. Şu adreste mevcuttur: bit.ly/43wcUtn (20 Temmuz 2023'te erişim sağlandı); 2. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı. Şu adreste mevcuttur: bit.ly/3QhwB5p (20 Temmuz 2023'te erişim sağlandı); 3. Dünya Bankası. Şu adreste mevcuttur: bit.ly/3XRiWU9 (20 Temmuz 2023'te erişim sağlandı); 4. Duan Y, et al. *Vaccines (Basel)*. 2021;9:905.

Orta Doğu'da aşılanma oranları yatay bir seyir izliyor

Aşılanmanın yavaşladığı görünse de bazı ülkelerde aşılanma seviyeleri hâlâ idealin altında*

*Aşılanma, en az bir COVID-19 aşı dozu almış olan nüfusun yüzdesi olarak tanımlanır; †Yerleşik olmayanların aşılanması nedeniyle %100'ü aşıyor.

BAE, Birleşik Arap Emirlikleri.

Our World in Data. 2023. Şu adreste mevcuttur: bit.ly/43wcUtn (20 Temmuz 2023'te erişim sağlandı).

Orta Doğu'da aşılanma çabalarının önünde çok sayıda engel var

Genel algı

- Yan etki korkusu^{1,2}
- Aşı güvenliği veya etkinliği konusunda güven eksikliği³
- İlaç şirketlerine karşı tutumlar³
- Aşı veya COVID-19 hakkında yanlış bilgiler³

Erişilebilirlik

- Güvenilir olmayan aşı tedariki⁴
- Eşit olmayan aşı dağıtımı⁵
- Kadınlar başka engellerle de karşılaşmaktadır ör. daha az bağımsızlık, bakım veren olmanın yarattığı fazladan yük⁶

Sosyoekonomik durum

- Düşük SED veya azınlık statüsü, daha düşük aşılanma oranlarıyla ilişkilidir^{7,8}

SED, sosyoekonomik durum.

1. Abouzid M, et al. *Vaccines (Basel)*. 2022;10:1270; 2. Abuhammad S, et al. *PLoS One*. 2022;17:e0271625; 3. Al Naam YA, et al. *Public Health Pract (Oxf)*. 2022;3:100258; 4. Kaddar M, et al. *Vaccine*. 2019;37:3520–8; 5. Rydland HT, et al. *Hum Soc Sci Comm*. 2022;9:1–6; 6. Alatrany SSJ, et al. *PLoS One*. 2023;18:e02825235; 7. Saban M, et al. *Int J Equity Health*. 2021;20:242; 8. Benderly M, et al. *Int J Epidemiol*. 2022;51:709–17.

SÇ'ler halkın aşıya yönelik tutumunu etkileyebilir

Örnek vermek gerekirse: SÇ'ler toplumda güvenilen kişilerdir^{1,2}

Güvenilir bilgi kaynakları olarak kabul edilmektedirler^{1,2}

Aşılamada rol modeli oldular^{2,3}

Önerileri aşı alımını artırabilir^{1,2}

Aşığı reddetmeleri veya tereddütleri algıyı olumsuz etkilemektedir²

SÇ'ler aşı alımını artırmanın merkezinde yer almaktadır

Kamuoyunun güvenini kazanmak için SÇ'lerin aşı olması önemlidir⁴

SÇ, sağlık çalışanı.

1. UNICEF. Şu adreste mevcuttur: uni.cf/3QxoQlr (20 Temmuz 2023'te erişim sağlandı); 2. Shehata WM, et al. *Environ Sci Pollut Res Int.* 2022;29:15838–48;

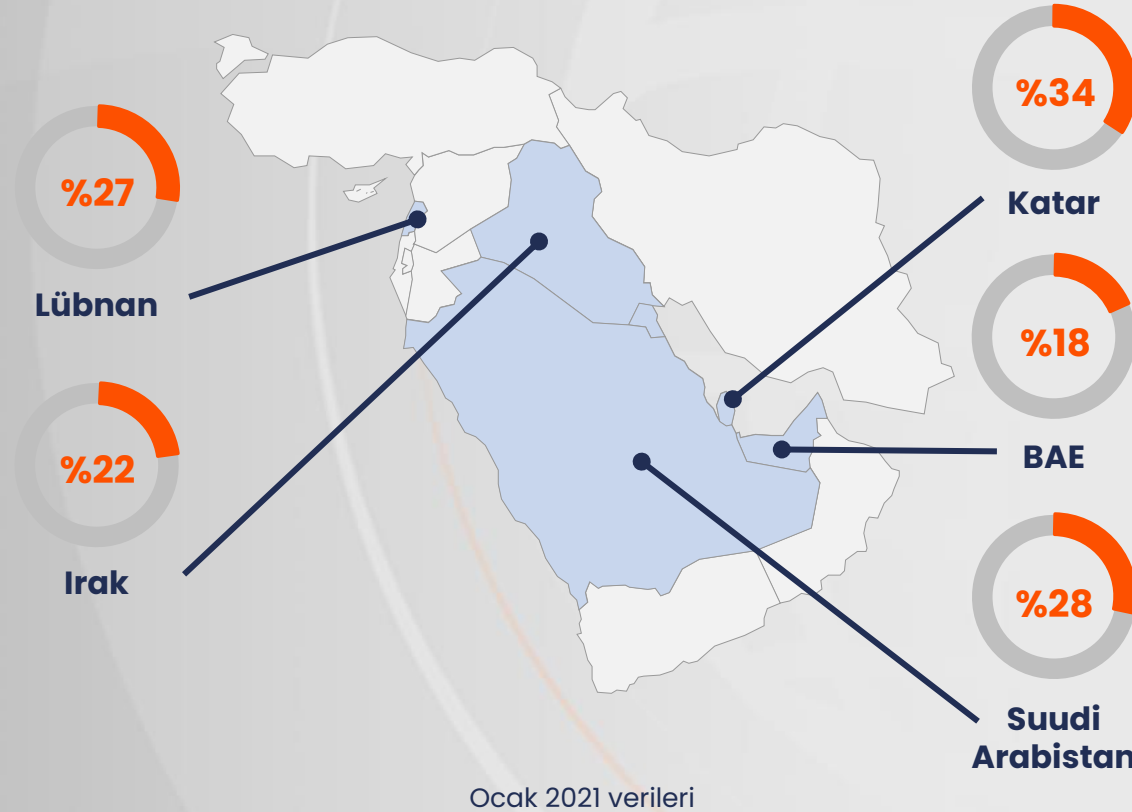
3. Biswas N, et al. *J Community Health.* 2021;46:1244–51; 4. Reiter PL, et al. *Vaccine.* 2020;38:6500–7.

Orta Doğu'da SÇ'lerin aşı kabul oranları düşüktür

Orta Doğu'da SÇ'lerin aşı kabul oranları

Kabul oranı Cezayir'de %8'den Kuveyt'te %51'e kadar değişiklik gösterdi

Tereddütten kaçınmak ve aşılamanın daha yaygın hale getirilmesini desteklemek için aşılamanın önündeki engeller ortadan kaldırılmalıdır

COVAX aşı tahsisleri, eşitsizliği gidermek için tercihen düşük gelirli ülkeleri destekledi

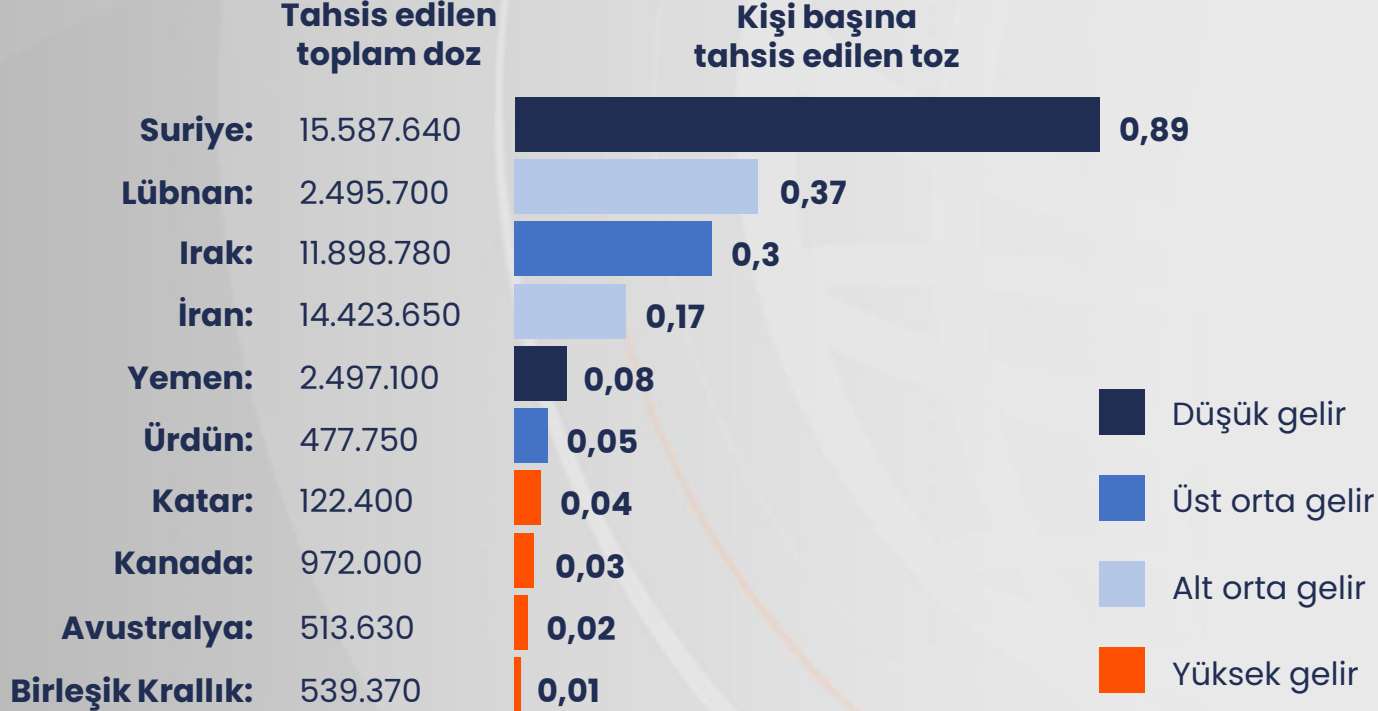
COVAX

CEPI Gavi unicef World Health Organization

COVAX: CAE Hızlandırıcısının aşı ayağı¹

COVID-19 aşılarının geliştirilmesini ve üretilmesini hızlandırmayı ve her ülke için adil ve hakkaniyetli erişimi garanti etmeyi amaçlamaktadır

Orta Doğu ülkeleri ile yüksek gelirli ülkeler arasında COVAX aşı tahsisi karşılaştırması^{2,3}

CAE, COVID-19 Araçlarına Erişim; COVAX, COVID-19 Aşılarına Küresel Erişim.

1. Dünya Sağlık Örgütü. Şu adreste mevcuttur: bit.ly/3Yq10Bz (20 Temmuz 2023'te erişim sağlandı); 2. Yoo KJ, et al. *Bull World Health Organ.* 2022;100:315–28;

3. Dünya Bankası. Şu adreste mevcuttur: bit.ly/4594Ksa (31 Temmuz 2023'te erişim sağlandı).

BAE, COVID-19 aşılamasında lider olmuştur

BAE, halkın yüksek oranda katılımıyla aşılama politikasını başarıyla uyguladı^{1,2}

>%100

Aşılanan toplam nüfus^{1*}

%54

Takviye dozu alan toplam nüfus^{1†}

2

Günlük aşı dağıtımında dünyada ikinci sırada: 100 kişiye 6 doz²

👍

COVID-19 stratejileri konusunda kamuoyunun yüksek memnuniyeti²

*Yerleşik olmayanların aşılanması nedeniyle %100'ü aşıyor; †22 Temmuz 2023 itibarıyla veriler.

BAE, Birleşik Arap Emirlikleri.

1. Our World in Data. 2023. Şu adreste mevcuttur: bit.ly/43wcUtn (20 Temmuz 2023'te erişim sağlandı); 2. Suliman DM, et al. *Vaccine*. 2021;39:6341-5.

BAE, COVID-19 aşılamasında lider olmuştur

BAE, olumlu mesajları yaymak ve aşıya erişimi kolaylaştırmak için çeşitli stratejiler kullandı

Liderler aşı olmayı teşvik etti

- Yanlış bilgiler etkili bir şekilde ele alındı¹
- Hükümet, 3. faz aşı denemelerini yürütmek için ilaç şirketleriyle ortaklık kurdu²
- Bakanlar örnek teşkil etmek için erken aşı oldu¹

Kamuoyunun güvenini kazanmak için olumlu mesajlar verildi

- Kamuoyunun güveninin kazanmak için dini liderlerle çalışıldı¹
- Bilgi paylaşımı için sosyal medya kullanıldı¹
- Birçok dilde bilgi paylaşıldı¹

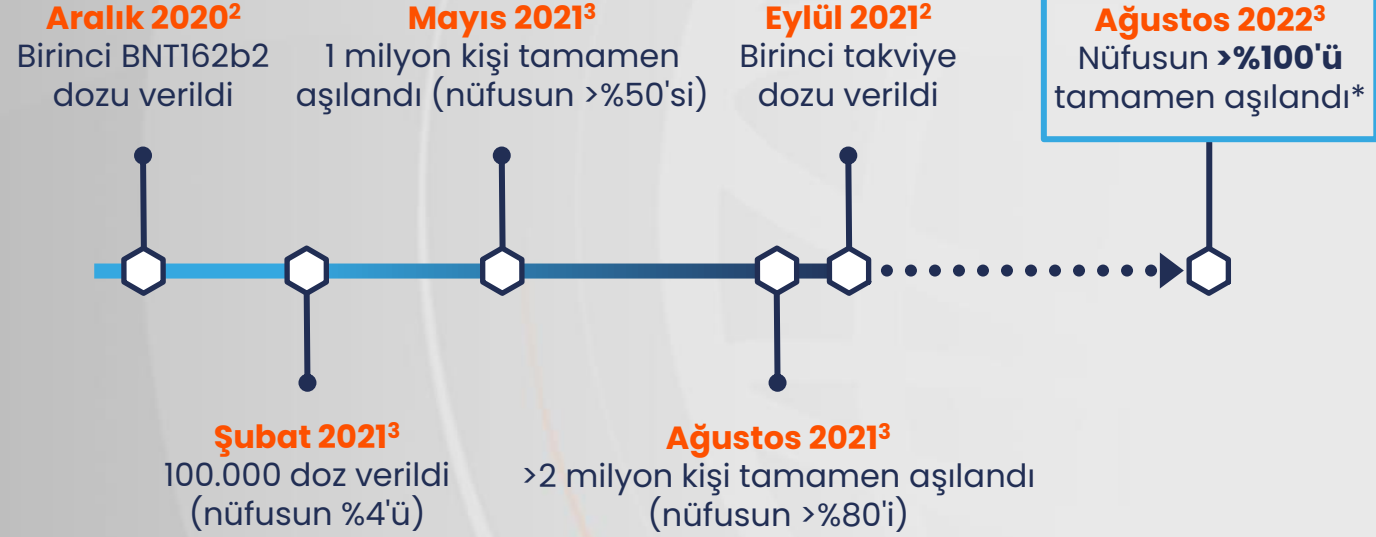

Kolay erişim desteklendi

- Randevu almak için mobil uygulama¹
- Arabadan inmeden ve içeri girerek hizmet alınabilen aşılama merkezleri¹

Katar hızlı aşı alımıyla başarılı bir kampanyaya öncülük etti

Katar, bölgede en hızlı aşı sunumu sağlayan ülkelerden biri¹

*Yerleşik olmayanların aşılınması nedeniyle %100'ü aşıyor.

1. Abdullahi YAM. *Int J Public Health*. 2023;68:1605614; 2. Albayat S, et al. *Vaccines*. 2023;11:953;

3. Our World in Data. 2023. Şu adreste mevcuttur: bit.ly/43wcUtn (20 Temmuz 2023'te erişim sağlandı).

USF Health, COVID-19 aşılarıyla ilgili verileri doğru bir şekilde yansıtmak için verilerle ilişkili ilaç şirketlerinin adlarını listelemeyi seçti. Şirket adlarının kullanımı, herhangi bir ilaç şirketinin veya ürünlerinin onaylandığı şeklinde yorumlanmamalıdır.

Katar başarılı bir aşılama programına öncülük etti

Katar SB, farklı bir nüfusa yönelik geniş bir strateji yelpazesi uygulamak için birleşik stratejiler kullandı

Erişim desteklendi	 <p>Halkla telefonla iletişime geçildi</p> <p>Arabadan inmeden hizmet alınabilen merkezler açıldı</p>
Farkındalık sağlandı	 <p>Ehteraz uygulaması: Bulaşıcılık takip edildi, güncellemeler sağlandı</p> <p>Sosyal medya kampanyası: Kamuoyunun soruları yanıtlandı</p> <p>Medya kampanyası: Farkındalığı artırmak için göçmenler hedef alındı</p>
Tereddüt ele alındı	 <p>Birden fazla dilde televizyon ve radyo röportajları</p> <p>Devlete ait web sitelerinde bilgi paylaşıldı</p>

Orta Doğu'da halkla COVID-19 aşıları hakkında iletişim nasıl iyileştirilebilir?

Aşıların güvenliği ve etkinliği konusunda yanlış kanılar var

Kesitsel araştırmalar kamuoyunun yanlış kanılarını ortaya koydu^{1,2}

Aşı beni COVID-19'a yakalanmaktan korumayacak

COVID-19 aşısının olumsuz yan etkileri nedeniyle insanlar ölebilir

COVID-19 aşısı güvenli değil

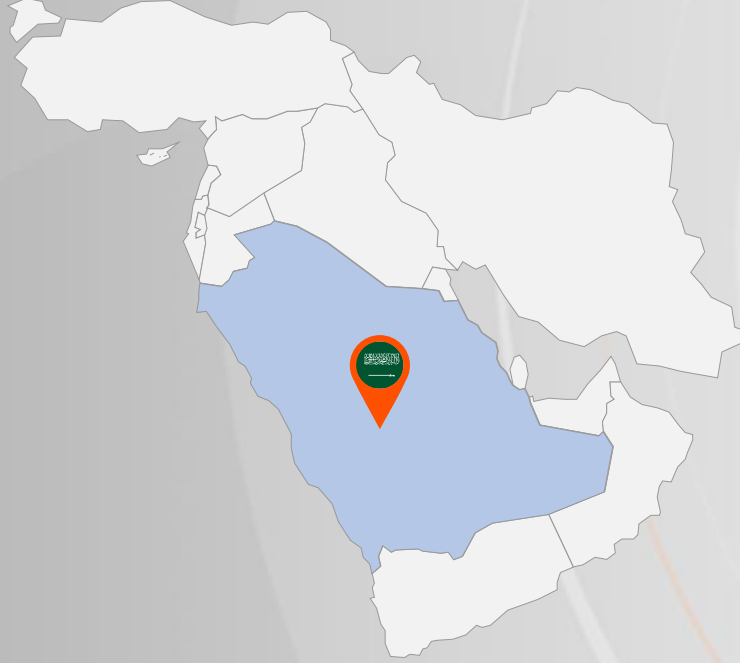
COVID-19 aşıları otizme neden olabilir

COVID-19 aşıları DNA'mızı değiştirebilir

Gerçek dünya verileri OD popülasyonlarında aşının etkinliğini kanıtlıyor

Orta Doğu genelinden gerçek dünya verileri: Suudi Arabistan*

BNT162b2, ChAdOx1-S veya mRNA-1273 ± hatırlatma aşıları

N=3.000

Hastaneye yatış riskinde azalma
(aşılanmış ve aşılanmamış karşılaştırması
%5'e karşılık %19; $p < 0,0001$)

*Boylamsal gerçek dünya araştırması Mart 2021 ile Eylül 2022 arasında katılımcıları kabul etti.

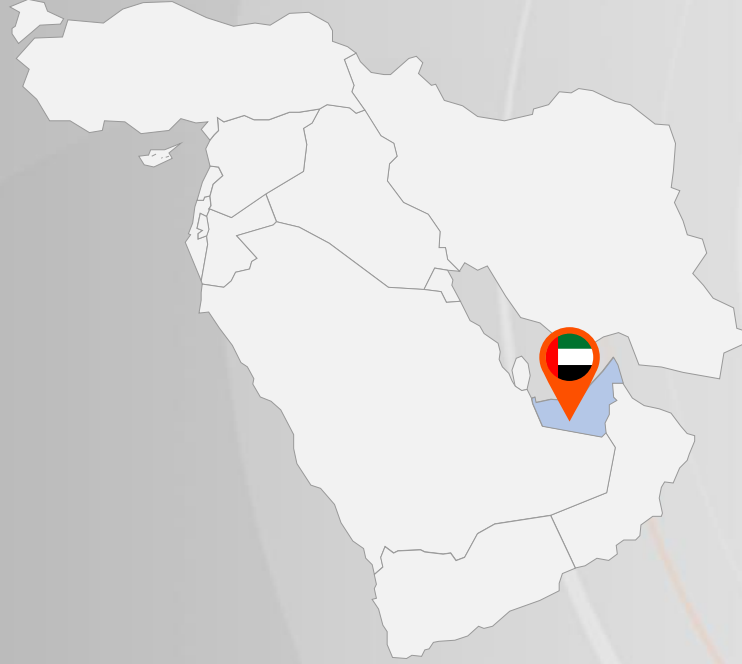
OD, Orta Doğu.

Kamal SM, et al. *Viruses*. 2023;15:326.

USF Health, COVID-19 aşılarıyla ilgili verileri doğru bir şekilde yansıtmak için verilerle ilişkili ilaç şirketlerinin adlarını listelemeyi seçti. Şirket adlarının kullanımı, herhangi bir ilaç şirketinin veya ürünlerinin onaylandığı şeklinde yorumlanmamalıdır.

Gerçek dünya verileri OD popülasyonlarında aşının etkinliğini kanıtlıyor

Orta Doğu genelinden gerçek dünya verileri: **BAE***

BBIBP-CorV ve BNT162b2

N=4.618

Delta ve Omicron varyantları için hastaneye yatış riskinde azalma

*28 Mayıs 2021 ile 13 Ocak 2022 arasında gözlemsel vaka kontrol araştırması.

BAE, Birleşik Arap Emirlikleri; OD, Orta Doğu.

Albreiki M, et al. *Front Immunol.* 2023;14:1049393.

USF Health, COVID-19 aşılarıyla ilgili verileri doğru bir şekilde yansıtmak için verilerle ilişkili ilaç şirketlerinin adlarını listelemeyi seçti. Şirket adlarının kullanımı, herhangi bir ilaç şirketinin veya ürünlerinin onaylandığı şeklinde yorumlanmamalıdır.

Gerçek dünya verileri OD popülasyonlarında aşının etkinliğini kanıtıyor

Orta Doğu genelinden gerçek dünya verileri: **Bahreyn***

BBIBP-CorV ve BNT162b2

N=305

**Kanıtlanmış
immünojenisite**

*Randomize olmayan gözlemsel toplum çalışması.

OD, Orta Doğu.

Mallah SI, et al. *Vaccine*. 2023;41:1925–33.

USF Health, COVID-19 aşılarıyla ilgili verileri doğru bir şekilde yansıtmak için verilerle ilişkili ilaç şirketlerinin adlarını listelemeyi seçti.

Şirket adlarının kullanımı, herhangi bir ilaç şirketinin veya ürünlerinin onaylandığı şeklinde yorumlanmamalıdır.

Gerçek dünya verileri OD popülasyonlarında aşının etkinliğini kanıtlıyor

Orta Doğu genelinden gerçek dünya verileri: **Katar***

mRNA-1273 ve BNT162b2

N=384.246

Hastaneye yatışlara ve ölüme karşı koruma sağladı

*Aralık 2020 ile Ekim 2021 arasında ulusal COVID-19 elektronik veri tabanındaki verileri kullanan, eşleştirilmiş, retrospektif kohort araştırma.

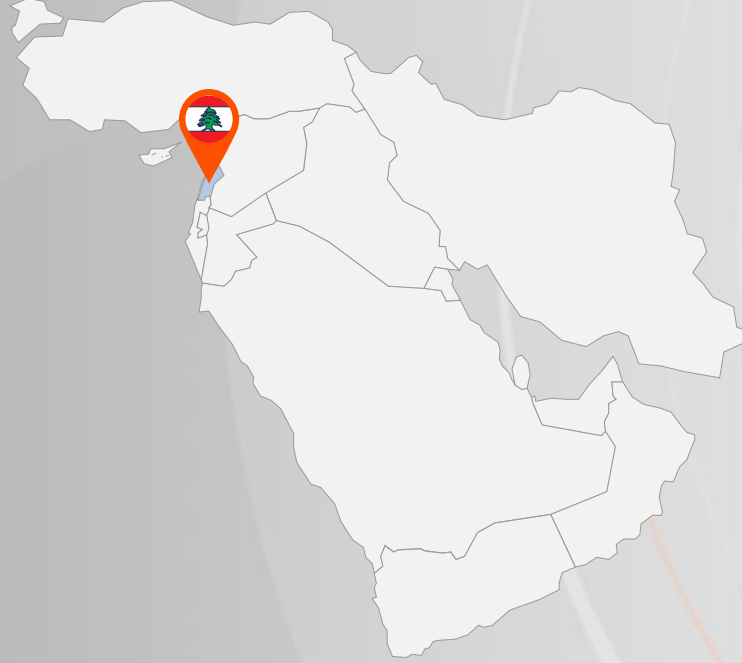
OD, Orta Doğu.

Abu-Raddad LJ, et al. *N Engl J Med.* 2022;386:799-800.

USF Health, COVID-19 aşılarıyla ilgili verileri doğru bir şekilde yansıtmak için verilerle ilişkili ilaç şirketlerinin adlarını listelemeyi seçti. Şirket adlarının kullanımı, herhangi bir ilaç şirketinin veya ürünlerinin onaylandığı şeklinde yorumlanmamalıdır.

Farmakovijilans verileri OD popülasyonlarında aşının yan etkilerini göstermektedir

Orta Doğu genelinden veriler: Lübnan*

İlk BNT162b2 dozundan sonra görülen yaygın yan etkiler (>%20) (N=2.711)

Genel vücut ağrıları
(%33)

Baş ağrısı
(%27)

Yorgunluk
(%26)

Ateş
(%21)

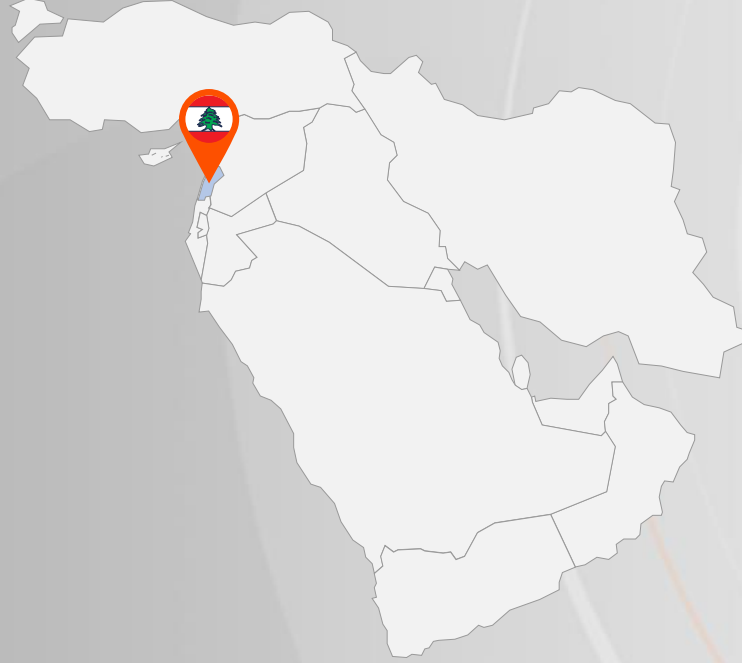
*14 Şubat 2021 ile 14 Şubat 2022 arasında 1 yıl boyunca pasif sürveyans yoluyla alınan aşılamaı takip eden olumsuz olayları içeren retrospektif bir araştırma.
OD, Orta Doğu.

Zeitoun A, et al. *J Pharm Policy Pract.* 2023;16:24.

USF Health, COVID-19 aşılarıyla ilgili verileri doğru bir şekilde yansıtmak için verilerle ilişkili ilaç şirketlerinin adlarını listelemeyi seçti. Şirket adlarının kullanımı, herhangi bir ilaç şirketinin veya ürünlerinin onaylandığı şeklinde yorumlanmamalıdır.

Farmakovijilans verileri OD popülasyonlarında aşının yan etkilerini göstermektedir

Orta Doğu genelinden veriler: Lübnan*

İlk AZD1222 dozundan sonra görülen yaygın yan etkiler >%45 (N=1.997)

Yorgunluk
(%58)

Genel vücut ağrıları
(%52)

Baş ağrısı
(%51)

Ateş
(%48)

*14 Şubat 2021 ile 14 Şubat 2022 arasında 1 yıl boyunca pasif sürveyans yoluyla alınan aşılamaı takip eden olumsuz olayları içeren retrospektif bir araştırma.
OD, Orta Doğu.

Zeitoun A, et al. *J Pharm Policy Pract.* 2023;16:24.

USF Health, COVID-19 aşılarıyla ilgili verileri doğru bir şekilde yansıtmak için verilerle ilişkili ilaç şirketlerinin adlarını listelemeyi seçti. Şirket adlarının kullanımı, herhangi bir ilaç şirketinin veya ürünlerinin onaylandığı şeklinde yorumlanmamalıdır.

Çeşitli müdahalelerin MENA bölgesinde aşı alımını arttırdığı kanıtlanmıştır

Belirli gruplarda aşı alımını teşvik etmek için özel müdahaleler kullanılabilir

Bazı Orta Doğu ülkelerinde kadınlarda aşı tereddüdü daha yüksek ve aşılama oranları daha düşüktür

	ENGEL	MÜDAHALE
Yapısal	 Sınırlı hareketlilik ve zaman	Aşıları kadınların sık bulunduğu yerlere getirin
Toplumsal	 Kültürel olarak kadın SÇ'lerin tercih edilmesi	"Yalnızca kadınlara" yönelik aşılama tesislerini ve platformlarını teşvik edin ve sağlayın
Bireysel	 Yan etkilere karşı duyulan korku	Güvenilir habercilerden gelen olumlu hikayeleri paylaşın
	 Riskin ve aşı ihtiyacının daha düşük olduğu algısı	COVID-19'a yakalanma risklerini vurgulayın ve olumlu sosyal mesajlar kullanın

Davranış ilkelerini anlamak etkili aşı mesajları sağlayabilir

Aşı tereddüdünü düşünmeyin

Güven oluşturun ve güvenilir iletişimciler kullanın

Toplumsal gelenekleri güçlendirin

Hikayeler anlatın

İnsanlara neden aşı olduğumuzu hatırlatın

Bilişsel kısayolları tahmin edin

İnsanların değerleriyle bağ kurun

Aşılamayı bir eylem olarak değil, bir istek olarak anlatın

Efsaneleri çürütmek geri tepebilir

Sesi hep çıkan aşı inkarcılarını tanıyın

Sosyal pazarlama aşı alımını teşvik edebilir

BAÜ, tüm toplumun aşılınması gibi iddialı bir hedefle aşılama kampanyasına öncülük etti

Markalaştırma

Logo oluşturulup tüm iletişimlerde kullanıldı

E-posta davetleri ve güncellemeleri

Amacı, toplumu strateji hakkında bilgilendirmek ve lojistiği açıklamaktır

Randevu sistemi

Aşı randevuları almak için Microsoft Bookings kullanılarak geliştirildi

Web sitesi

Aşının nasıl, ne zaman ve nerede yapılacağı konusunda bilgi sağlanması

Dijital medya

E-posta içeriğini özetlemek için İngilizce ve Arapça yazılmış sosyal medya kullanımı

Kişisel iletişim

Toplumun üyelerini aşı olmaya teşvik etmek için kulaktan kulağa iletişim ve kişisel temaslardan yararlanıldı

Kampanyanın ardından toplumun **%98'i** aşılandı

SÇ'lerin mesajları net ve doğru olmalıdır

Aşı yanlısı iletişimler kanıta dayalı, bağlama özgü ve kültürel açıdan uygun olmalıdır

Hedef kitlenizi tanıyın

Etkili aşı iletişim stratejileri, nüfusun alt gruplarının aşı olma kararlarını belirleyen belirli sosyal ve psikolojik faktörlerin anlaşılmasını gerektirir

Bunun yeterli olmadığını söyleyin

Toplulukların ve bireylerin ihtiyaçlarına ve motivasyonlarına uyacak şekilde iletişim tasarlayın

Güven oluşturun

Bir SÇ'nin "**Ben çocuklarıma aşı yaptırdım, siz de yaptırmanız**" şeklindeki mesajı etkili bir mesaj olabilir

SÇ'ler aşı talebini artırmak için yanlış bilgilere karşı koymalıdır

Yanlış bilgi, aşı savunucuları da dahil olmak üzere, bilginin yanlış olduğunun farkında olmayan ve herhangi bir zarar vermek istemeyen kişiler tarafından paylaşılan hatalı bilgidir

GERÇEK

Gerçeklerle öncülük edin, gerçekleri açıkça ifade edin.
Yanlış bilgiyi çürütmeye **çalışmayın**, sadece doğru olanı belirtin

UYARI

Yanlış bilginin zayıflatılmış bir versiyonunu içerebilecek, yanlış bilginin geleceğine dair açık bir uyarı.
Yanlış bilgiyi sadece bir kez tekrarlayın

YANILGI

Yanlış bilginin neden yanlış olduğunu açıklayın ve önceden yalanlamada olduğu gibi, kullanılan belirli yanıltıcı taktikleri açıklayın

GERÇEK

Gerçeği tekrarlayın. Bu çok önemlidir çünkü alternatif doğru bilgi, düzeltmenin yarattığı zihinsel 'boşluğu' doldurur.
Gerçekleri yanlış bilgilerden 'daha inandırıcı' hale getirin

SÇ'ler aşı alımını iyileştirmek için dini liderlerle iletişim kurabilir

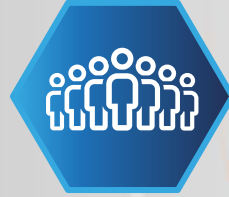
Dini liderler yerel topluluklar tarafından son derece güven duyulan kişilerdir, sıklıkla dışlanmış bireylere ve popülasyonlara ulaşabilirler ve ulusal ve küresel halk sağlığı kuruluşlarının çalışmalarını tamamlayabilir ve güçlendirebilirler.¹

COVID-19, hazırlık ve müdahale hakkında kanıta dayalı bilgilerin paylaşılması²

Savunuculuk, mesajlaşma ve hizmet sunumunda insan haklarına dayalı bir yaklaşımın desteklenmesinin sağlanması²

Büyük grup toplantılarından kaçınılması ve inançla ilgili faaliyetleri sanal ortamda yürütülmesi²

Damgalamanın, şiddetin ve nefret kışkırtıcılığının ele alınması²

Bireysel temas yoluyla zihinsel sağlığın, esenliğin ve dayanıklılığın güçlendirilmesi²

Doğru bilgilerin topluluklarla paylaşılmasının sağlanması; yanlış bilgilere karşı koyulması ve bunların ele alınması²

SÇ, sağlık çalışanı.

1. Çok Dinli Eyleme Geçen İnanç COVID-19 Kampanyası. 2020. Şu adreste mevcuttur: bit.ly/43oT4QT (12 Temmuz 2023'te erişim sağlandı);

2. Dünya Sağlık Örgütü. 2020. Şu adreste mevcuttur: bit.ly/43jFaPL (12 Temmuz 2023'te erişim sağlandı).

**Orta Doğu'da
aşı eşitliği iyileştirilmezse
sonuęları ne olur?**

Aşı eşitsizliği küresel zorluklara yol açmaktadır

Yeni varyantlar
Virüs mutasyona uğramaya devam edebilir^{1,2}

Sürü bağışıklığını önler
Kritik aşılama düzeyine daha yavaş ulaşılır³

Tekrarlayan dalgalar
Eşitsizlik gelecekteki dalgalarda daha erken ve daha büyük zirvelere yol açmaktadır²

Ekonomik uçurumların genişlemesi
Yüksek gelirli ülkeler daha hızlı aşılama sağlayıp ekonomik olarak toparlanabilir⁴

Daha fazla enfeksiyon
Özellikle düşük ve orta gelirli ülkeleri etkilemektedir²

Aşı eşitsizliği yerel sağlık sistemleri üzerinde baskı yaratmaya devam etmektedir

Aşı eşitsizliği, sağlık sistemlerinin COVID-19'u yönetmeye odaklanmaya devam etmesi gerektiği anlamına gelir¹

Devam eden enfeksiyonlar diğer ihtiyaçları yönetme kapasitesini sınırlamaktadır¹

SÇ'lerin enfekte olması hayati önem taşıyan insan kaynaklarını azaltır¹

Zorlanan sağlık sistemlerinin ortaya çıkan tehditleri izleme olasılığı daha düşüktür¹

COVID-19 salgını aşılama aksaklıklara yol açtı¹

- Rutin aşılama kapsamında keskin düşüş²
- Difteri, tetanoz ve boğmacaya karşı tam aşılanan çocuk sayısında düşüş²

Aşılamadaki düşüşü tersine çevirmek, önemli miktarda yatırım gerektiren büyük bir zorluk olacak²

COVID-19 salgınının düşük gelimli ülkeler üzerindeki mali etkisi yüksek gelimli ülkelere kıyasla daha büyük oldu¹

Aşı kapsamının büyük olması ekonomik toparlanmaya giden hayati bir yoldur¹

Daha yüksek aşılanma oranları, yüksek gelimli ülkelerde iş gücü piyasasının toparlanmasını destekledi²

Düşük gelimli ülkelerde aşıya erişilebilirliğin düşük olması büyümeyi yavaşlattı²

Daha düşük aşılanma oranları daha fazla aksaklığa neden olan daha fazla kapanma ile ilişkilendiriliyor²

Aşılanma konusunda devam eden uçurumlar, yüksek ve düşük gelimli ülkeler arasındaki ekonomik uçurumu daha da artırabilir¹

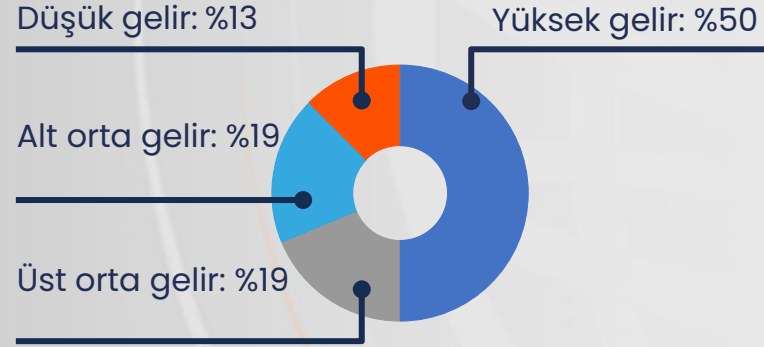
Aşı eşitsizliği ekonomik toparlanmayı yavaşlatabilir

Aşılama oranının yüksek olduğu ülkeler salgının ekonomik şokunu daha hızlı atlatabilir^{1,2}

Aşı eşitsizliği düşük ve orta gelirli ülkelerin ekonomik toparlanmasını baltalamaktadır³

Orta Doğu'da düşük ve yüksek gelirli ülkelerin geniş bir dağılımı vardır:^{4*}

Aşı eşitsizliğinin bu düşük gelirli ülkelerin ekonomik toparlanması üzerinde daha büyük bir etkisi olacaktır²

*Yuvarlama nedeniyle yüzdelerin toplamı %100'e ulaşmaz.

1. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı. Şu adreste mevcuttur: bit.ly/3Q3eYFY (20 Haziran 2023'te erişim sağlandı); 2. Suárez-Álvarez A, et al. *Glob Health*. 2022;12:05020;

3. Yamey G, et al. *BMJ*. 2022;376:e070650; 4. Dünya Bankası. Şu adreste mevcuttur: bit.ly/3XRiWU9 (20 Temmuz 2023'te erişim sağlandı).

COVID-19 varyantları önemli sağlık sorunlarına neden olmaktadır

Varyantlar birçok mutasyona sahip olabilir ve bu da aşı olmaktan kaçınmaya neden olabilir

Orta Doğu'da çok sayıda varyant bildirildi¹

İlgili varyantlar:²

Diğer varyantlara göre büyüme avantajına sahip oldukları bilinmekte veya tahmin edilmektedir; halk sağlığına yönelik olarak ortaya çıkan bir riskin epidemiyolojik işaretleridir

XBB.1.5: BAE, Bahreyn, İsrail, Katar, Suudi Arabistan, Türkiye, Umman, Ürdün

XBB.1.16: BAE, Bahreyn, İsrail, Türkiye, Umman,

İzlenmekte olan varyantlar:²

Virüs özelliklerini etkileyebilecek ve büyüme avantajına sahip olabilecek genetik değişiklikler olsa da fenotipik veya epidemiyolojik etki belirsizdir

BA.2.75: Irak, İran, İsrail, Katar, Kuveyt, Lübnan, Suudi Arabistan, Türkiye, Umman

CH.1.1: Bahreyn, İran, İsrail, Lübnan, Suudi Arabistan, Türkiye, Umman

XBB.1.9.1: BAE, Bahreyn, İran, İsrail, Kuveyt, Lübnan, Suudi Arabistan, Umman, Ürdün

XBB.1.9.2: Bahreyn, İsrail, Kuveyt, Umman

XBB.2.3: İsrail, Umman

Takviye dozları yeni varyantlardan korunmaya yardımcı olabilir

Mevcut aşılar, Omicron varyantının enfeksiyonuna veya bulaşmasına karşı sürekli koruma sağlayamayabilir¹

Aşılama, ciddi hastalıklara, hastaneye yatışa ve mevcut ve gelecekteki varyantlardan kaynaklanan ölümlere karşı uzun vadeli koruma sağlamayı amaçlamalıdır¹

İlk iki dozluk aşı serisinin COVID-19 varyantlarına karşı sınırlı etkinliği vardır

Takviye dozları varyant hedefleyici antikoları artırabilir^{2,3}

Varyant hedefli takviye dozları en yüksek korumayı sağlayabilir³

Herhangi bir takviye dozu, yeni COVID-19 varyantlarına karşı ek koruma sağlayabilir³

Takviye dozları yeni varyantlardan korunmaya yardımcı olabilir

Katar'dan gerçek dünya verileri

Eşleştirilmiş retrospektif kohort araştırma:

Takviye dozunun iki dozluk birincil seriye karşı etkinliği:

BNT162b2 takviye aşısı:

Semptomatik enfeksiyon

Riskte **%49** azalma

**Şiddetli, kritik veya
ölümcül hastalık**

Riskte **%77** azalma

mRNA-1273 takviye aşısı:*

Semptomatik enfeksiyon

Riskte **%47** azalma

**Takviye dozları, varyant hedefli olmasa bile
varyantlara karşı koruma sağlar**

*Olay sayısının az olması nedeniyle mRNA-1273 için şiddetli hastalık tahminleri elde edilemedi.

Abu-Raddad LJ, et al. *N Engl J Med.* 2022;386:1804–16.

USF Health, COVID-19 aşılarıyla ilgili verileri doğru bir şekilde yansıtmak için verilerle ilişkili ilaç şirketlerinin adlarını listelemeyi seçti. Şirket adlarının kullanımı, herhangi bir ilaç şirketinin veya ürünlerinin onaylandığı şeklinde yorumlanmamalıdır.